

Politeja

Nr 2(89), 2024, s. 371-393

<https://doi.org/10.12797/Politeja.20.2024.89.17>

Licencja: CC BY-NC-ND 4.0

Ernest HRYHOROWICZ

Uniwersytet Warszawski

ernest.hryhorowicz@uw.edu.pl

Robin KURAL

Uniwersytet Warszawski

m.kural@uw.edu.pl

RÓG AFRYKI JAKO POLE RYWALIZACJI POMIĘDZY PAŃSTWAMI REGIONU ZATOKI PERSKIEJ W LATACH 2014-2023

ABSTRACT**The Horn of Africa as the Field of Rivalry Between the Gulf States 2014-2023**

The Horn of Africa region gained particular importance for the Gulf states after the Arab Spring, and especially after the outbreak of the civil war in Yemen. While the Gulf states mainly sought to use their financial resources to pursue security interests and strengthen their position in the international arena, the governments of the Horn of Africa countries cooperated primarily for the benefit of domestic policy. Building on the theory of regional security complexes, the article attempts to answer the question of how the rivalry between the Gulf states influenced their policies towards the countries of the Horn of Africa and what effects it had on the stability and security in this region.

Keywords: Horn of Africa, regional rivalry, Persian Gulf region, civil war in Yemen

Słowa kluczowe: Róg Afryki, rywalizacja regionalna, region Zatoki Perskiej, wojna domowa w Jemenie

WSTĘP

Usytuowanie Rogu Afryki nad Morzem Czerwonym, łączącym się przez cieśninę Bab al-Mandab z Zatoką Adeńską, a dalej z Morzem Arabskim i Oceanem Indyjskim, sprawia, że jest to region o znaczeniu globalnym. Przez Morze Czerwone przechodzi około 40% handlu pomiędzy Azją i Europą¹, a kable biegnące na dnie tego akwenu obsługują około 1/3 światowego transferu danych internetowych². Strategiczne znaczenie Rogu Afryki sprawia, że liczne państwa spoza regionu starają się zabezpieczać tam swoje interesy, czego przejawem jest m.in. wojskowa obecność Stanów Zjednoczonych, Chin, Japonii, Turcji, Francji, jak również Włoch i Hiszpanii³.

Oprócz Egiptu, wzdłuż afrykańskiego wybrzeża Morza Czerwonego zlokalizowane są Sudan oraz Erytrea. Bezpośrednio nad cieśniną Bab Al-Mandab leży Dżibuti. Poniżej Cieśniny, nad Zatoką Adeńską, położona jest Somalia. Z tymi czterema państwami graniczy – nie mając przy tym dostępu do morza – znacznie większa ludnościowo i obszarowo Etiopia. Róg Afryki w wąskim rozumieniu obejmuje ostatnie cztery państwa z wyżej wymienionych, a w szerszym – zalicza się do niego jeszcze Sudan i Sudan Południowy, a niekiedy Kenię i Ugandę⁴.

Region ten jest także istotny z punktu widzenia interesów państw Półwyspu Arabskiego. Narastająca rywalizacja w regionie Zatoki Perskiej po tzw. Arabskiej Wiosnie sprawiła, iż dla państw z tego regionu Róg Afryki jeszcze bardziej zyskał na znaczeniu. Oprócz bezpieczeństwa handlu i zagrożeń związanych z terroryzmem kluczowy stał się także dostęp do jemeńskich portów w czasie konfliktu w tym kraju, w który istotnie zaangażowały się Arabia Saudyjska, Iran oraz Zjednoczone Emiraty Arabskie (ZEA)⁵.

Konflikty w regionie Zatoki Perskiej nie pozostają bez wpływu na sytuację w Rogu Afryki, który stał się kolejnym polem rywalizacji, w jakiej uczestniczą naftowe monarchie arabskie oraz Iran. W ostatnich latach ukazały się liczne publikacje naukowe oraz opracowania think tanków poświęcone działaniom państw regionu Zatoki Perskiej wobec krajów Rogu Afryki. Znaczna liczba tych prac przypada na okres intensyfikacji rywalizacji tak wewnątrzarabskiej (zwłaszcza na linii Katar – Arabia Saudyjska i ZEA), jak arabsko-irańskiej⁶. Jednak w ostatnich kilku latach na Bliskim Wschodzie, w tym w regionie Zatoki Perskiej, zaobserwować można starania na rzecz łagodzenia sporów

¹ L. Narbone, C. Widdershoven, *The Red Sea Link: Geo-Economic Projections, Shifting Alliances, and the Threats to Maritime Trade Flows*, European University Institute, 2021, s. 6.

² C. Lons, B. Petrini, *The Crowded Red Sea*, „Survival” 2023, 65 (1), s. 57.

³ N. Melvin, *The Foreign Military Presence in the Horn of Africa Region*, Sipri, 2019, s. 2.

⁴ *Routledge Handbook of the Horn of Africa*, Routledge, red. J.-N. Bach, New York 2022, s. 1.

⁵ A. Dahir, *Strategic Geography in Jeopardy: Qatar–Gulf Crisis and the Horn of Africa*, [w:] *The Gulf States and the Horn of Africa: Interests, Influences and Instability*, red. R. Mason, S. Mabon, Manchester 2022, s. 171.

⁶ Zob. G. Feierstein, C. Greathead, *The Fight for Africa: The New Focus of the Saudi-Iranian Rivalry*, Middle East Institute, 2017; A. Huliaras, S. Kalantzakos, *The Gulf States and the Horn of Africa: A New Hinterland?*, „Middle East Policy” 2017, vol. XXIV (4), s. 63-73; W. Todman, *The Gulf Scramble for*

i poprawy relacji między skonfliktowanymi państwami. W związku z tym istotne stają się pytania o to, w jaki sposób zmienna dynamika rywalizacji pomiędzy państwami znad Zatoki Perskiej wpływała na ich polityki wobec krajów Rogu Afryki oraz jakie wywoływało to skutki dla stabilności i bezpieczeństwa w tym regionie. Udzielenie odpowiedzi jest celem niniejszego artykułu. Analiza obejmuje okres od rozpoczęcia rebelii Al-Husich w Jemenie w 2014 roku do marca 2023 roku, kiedy to Arabia Saudyjska i Iran uzgodniły wznowienie stosunków dyplomatycznych, zerwanych siedem lat wcześniej. Lata 2014-2023 charakteryzowały się intensyfikacją konfliktów w regionie Zatoki Perskiej, a co za tym idzie – wzrostem znaczenia Rogu Afryki dla ich uczestników, obszar ten stanowił bowiem bazę do prowadzenia operacji wojskowych w Jemenie oraz działań na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa żeglugi przez Morze Czerwone.

Analizie poddano polityki państw znad Zatoki Perskiej, które po Arabskiej Wiosnie utworzyły główne osie rywalizacji w swoim regionie. Należą do nich Arabia Saudyjska, Iran, Katar oraz ZEA. Artykuł koncentruje się na prowadzonych przez nich politykach wobec pięciu państw położonych na kontynencie afrykańskim – Dżibuti, Erytrei, Etiopii, Somalii i Sudanu – jako najistotniejszych z punktu widzenia stabilności w regionie Rogu Afryki oraz bezpieczeństwa w akwenie Morza Czerwonego.

Perspektywę teoretyczną przyjętą w analizie stanowi teoria regionalnych kompleksów bezpieczeństwa (Regional Security Complex Theory, RSCT) Barry'ego Buzana i Ole Weavera. Autorzy ci zaproponowali koncepcję, zgodnie z którą bezpieczeństwo państw w pozimnowojennym świecie należy postrzegać przede wszystkim w ujęciu regionalnym⁷. Koncentrując się na poziomie subsystemowym, wprowadzili pojęcie regionalnych kompleksów bezpieczeństwa, rozumianych jako *obszary, w których występuje kompleksowa współzależność państw w zakresie bezpieczeństwa*⁸. Współzależności te powinny być przy tym rozumiane w perspektywie wielowymiarowej. Teoria regionalnych kompleksów bezpieczeństwa odwołuje się do wcześniejszej publikacji autorów, w której wyróżnili oni pięć sektorów bezpieczeństwa: polityczny, wojskowy, gospodarczy, społeczny i środowiskowy⁹. Niniejszy artykuł skupia się na pierwszych trzech sektorach, traktując je jako najistotniejsze w kontekście sytuacji bezpieczeństwa w regionie Rogu Afryki i Zatoki Perskiej. Obydwa te obszary można uznać za odrębne regionalne kompleksy bezpieczeństwa, pozostające przy tym w silnych współzależnościach międzyregionalnych¹⁰.

Zgodnie z założeniami teorii, regionalne kompleksy bezpieczeństwa są penetrowane przez mocarstwa światowe, które angażują się w sprawy regionów *wzdłuż istniejących*

Africa: GCC States' Foreign Policy Laboratory, Center for Strategic & International Studies, 2018; *The Gulf States and the Horn of Africa: Interests, Influences...*

⁷ B. Buzan, O. Wæver, *Regions and Powers: The Structure of International Security*, Cambridge 2003, s. 18.

⁸ T. Pawłuszko, *Konceptualizacja teorii regionalnych kompleksów bezpieczeństwa*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2015, t. 9, nr 2, s. 63.

⁹ B. Buzan, O. Wæver, J. de Wilde, *Security: A New Framework for Analysis*, Boulder 1998, s. 7.

¹⁰ A.M. Dias, *The Horn of Africa and the Arabian Peninsula: The Interplay between Domestic, Regional, and Global Dynamics in the Rapprochement between Ethiopia and Eritrea*, [w:] *Routledge Handbook of the Horn of Africa...*, s. 139.

osi rywalizacji¹¹. Można postawić pytanie, czy podobnie postępują państwa nie będące mocarstwami o oddziaływaniu światowym w relacjach z podmiotami z sąsiednich kompleksów bezpieczeństwa. Z drugiej strony ważne jest, w jakim stopniu rywalizacja w ramach jednego regionalnego kompleksu bezpieczeństwa oddziałuje na relacje należących do niego państw z podmiotami spoza regionu.

W zrozumieniu tego zagadnienia pomocna będzie metafora zaproponowana przez Alexa de Waala, który twierdzi, że przywódcy państw Rogu Afryki traktują politykę jak targowisko, na którym *wymieniają usługi i nagrody oraz lojalność i pieniądze po stawkach, które są ustalane przez elementarne zasady podaży i popytu, a także pod wpływem każdego, kto jest w stanie regulować rynek*¹². Jeżeli w istocie tak jest, to tym bardziej można się spodziewać, że kraje Rogu Afryki staną się polem rywalizacji państw znad Zatoki Perskiej, zwłaszcza dla zasobnych finansowo monarchii arabskich.

Artykuł rozpoczyna się przedstawieniem regionu Zatoki Perskiej jako regionalnego kompleksu bezpieczeństwa charakteryzującego się występowaniem silnych napięć między państwowych. Szczególną uwagę poświęcono osiom rywalizacji pomiędzy najistotniejszymi uczestnikami stosunków międzynarodowych. Następnie omówione zostało znaczenie Rogu Afryki dla państw znad Zatoki Perskiej przed 2014 rokiem. W trzeciej części przeanalizowano działania podejmowane przez wskazane wyżej monarchie arabskie oraz Iran wobec krajów Rogu Afryki, koncentrując się – zgodnie z przyjętą perspektywą teoretyczną – na aspektach polityczno-wojskowych i gospodarczych, a także ocenie poddano ich wpływ na bezpieczeństwo i stabilność w tym regionie.

RYWALIZACJA PAŃSTW W REGIONIE ZATOKI PERSKIEJ

Pojęcie rywalizacji w regionie Zatoki Perskiej, zwłaszcza od czasu rewolucji islamskiej w 1979 roku, kojarzone jest przede wszystkim z relacjami pomiędzy Arabią Saudyjską i Iranem. Stosunki między tymi dwoma państwami obfitują we wzajemne podejrzania i obawy. Poczucie zagrożenia oraz rozwój potencjału militarnego prowadzą do eskalacji napięć w regionie Zatoki Perskiej¹³. Obszar ten stał się areną rywalizacji między saudyjską monarchią a islamską republiką zarówno ze względu na wzajemne obawy, jak i w wyniku hegemonicznych aspiracji tych mocarstw regionalnych. Istotnym aspektem rywalizacji jest sfera ideologiczna – w przypadku Arabii Saudyjskiej ważną rolę odgrywa wahhabicka wizja islamu, którą Rijad promuje w innych państwach; Iran zaś propaguje szyizm i wykorzystuje retorykę antyzachodnią i antyimperialną.

W czasie prezydentury Mahmuda Ahmadineżada (2005-2013) Iran zaczął odgrywać jeszcze aktywniejszą rolę w systemie bezpieczeństwa regionalnego, przyspieszając

¹¹ B. Buzan, O. Wæver, *Regions and Powers...*, s. 53.

¹² A. Dahir, *Strategic Geography...*, s. 172.

¹³ B. Kubbig i in., *Taking Overal Military Asymmetries into Account: Objections from Arab World and Iran*, [w:] *Arms Control and Missile Proliferation in the Middle East*, red. B. Kubbig, W.-E. Fikenscher, London 2012.

rozwój swojego programu nuklearnego oraz zwiększając wsparcie udzielane powiązanym z Teheranem ugrupowaniom szyickim w Bahrajnie, Iraku i Arabii Saudyjskiej¹⁴. Jak twierdzi John Peterson, podczas gdy reżim w Rijadzie postrzega swój kraj jako otoczony realnymi lub potencjalnymi wrogami, co skłoniło go do zbliżenia ze Stanami Zjednoczonymi, Iran sprzeciwia się ingerencji mocarstw globalnych w regionie Zatoki Perskiej¹⁵.

Ideologiczna retoryka ajatollaha Chomeiniego o „eksportowaniu” szyickiej rewolucji do państw położonych po drugiej stronie Zatoki Perskiej zjednoczyła monarchie arabskie pod przywództwem Arabii Saudyjskiej. Przejawem tego było m.in. udzielenie Saddamowi Husajnowi pomocy finansowej i wojskowej w związku z wojną, którą rozpoczął przeciwko Iranowi. Kolejnym zwrotnym momentem w relacjach irańsko-arabskich stała się Arabska Wiosna. Teheran poparł protesty społeczeństw w krajach arabskich, które rozpoczęły się pod koniec 2010 roku i określił je islamskim przebudzeniem podążającym śladami irańskiej rewolucji z 1979 roku. Jednym z działań Iranu było wezwanie najwyższego przywódcy, ajatollaha Chamenei, skierowane do ludności egipskiej do obalenia prezydenta Mubaraka i ustanowienia muzułmańskiej władzy¹⁶.

Władze Arabii Saudyjskiej, Kataru oraz Zjednoczonych Emiratów Arabskich zaczęły postrzegać rosnące wpływy Iranu w regionie jako zagrażające ich reżimom i przyjęły bardziej asertywną postawę, wykorzystującą zarówno potencjał gospodarczy, jak i militarny do obrony przed zagrożeniami dla ich bezpieczeństwa i stabilności. Elementem tej polityki jest zaangażowanie Arabii Saudyjskiej po stronie rządu jemeńskiego w walce z ruchem Al-Husich, wspieranym przez Iran. Oficjalnie na prośbę prezydenta Abd Rabbuha Mansura Hadiego Arabia Saudyjska rozpoczęła operację wojskową w Jemenie w celu „ochrony prawowitej administracji”, co stanowiło próbę bezpośredniego zapobieżenia umocnieniu wpływów Iranu w regionie¹⁷. Katar oraz ZEA dołączyły do koalicji pod saudyjskim przywództwem, która pod koniec marca 2015 roku rozpoczęła operację mającą na celu pokonanie Al-Husich i przywrócenie władzy prezydenta Hadiego¹⁸. Konflikt saudyjsko-irański zaostrzył się rok później, kiedy to – w reakcji na wykonanie w Arabii Saudyjskiej kary śmierci na szyickim uczonym – tłum protestujących zaatakował ambasadę królestwa w Teheranie. Doprowadziło to do zerwania stosunków dyplomatycznych i stanowiło kulminację kryzysu we wzajemnych relacjach¹⁹.

W ciągu ostatnich kilkunastu lat coraz większą rolę w regionalnym układzie sił zaczęły odgrywać dwa mniejsze państwa – Katar oraz Zjednoczone Emiraty Arabskie.

¹⁴ S. Mabon, *Saudi Arabia and Iran; Power and Rivalry in the Middle East*, London 2016.

¹⁵ J. Peterson, *Saudi Arabia and the Illusion of Security*, Oxford 2002.

¹⁶ *Khamenei Hails Islamic' Uprisings*, Al Jazeera, 4 II 2011, [online] <https://www.aljazeera.com/news/2011/2/4/khamenei-hails-islamic-uprisings>, 10 IV 2023.

¹⁷ B. Riedel, *Yemen War Turns Two*, Al-Monitor, 2 III 2017, [online] <https://www.al-monitor.com/originals/2017/03/yemen-war-saudi-arabia-two-years-houthi-iran.html>, 10 IV 2023.

¹⁸ F. Rezaei, *Iran's Foreign Policy After the Nuclear Agreement: Politics of Normalizers and Traditionalists*, London 2019.

¹⁹ M. Chulov, *Saudi Arabia Cuts Diplomatic Ties with Iran after Execution of Cleric*, „The Guardian” 2016, 4 I, [online] <https://www.theguardian.com/world/2016/jan/03/saudi-arabia-cuts-diplomatic-ties-with-iran-after-nimr-execution>, 13 IV 2023.

Wykorzystując swój potencjał finansowy, monarchie te stały się bardziej zdecydowane w swojej polityce zagranicznej, co doprowadziło do nasilenia napięć także na Półwyspie Arabskim. ZEA, Katar i Arabia Saudyjska starały się zwiększyć swoje wpływy w regionie przy wykorzystaniu zmian wywołanych Arabską Wiosną, istotnie przeobrażając przy tym relacje międzynarodowe w regionie Zatoki Perskiej²⁰. Rywalizacja saudyjsko-irańska oraz spory pomiędzy Katarą a Arabią Saudyjską i ZEA stanowiły dwie główne – oraz powiązane ze sobą – osie rywalizacji w regionie Zatoki Perskiej.

Kulminacją napięć związanych z katarską polityką zagraniczną był kryzys z 2017 roku. Wówczas to Arabia Saudyjska, Bahrajn, Egipt oraz Zjednoczone Emiraty Arabskie (tzw. Kwartet Arabski) oskarżyły władze w Ad-Dausze m.in. o wspieranie terroryzmu i przedstawiły listę żądań, których spełnienie istotnie ograniczyłoby suwerenność emiratu²¹. Zamknięcie granic z Katarą spowodowało zbliżenie między Ad-Dauhą a Teheranem.

Ostatnie lata przyniosły jednak zmianę trendów w rywalizacji pomiędzy państwami Zatoki Perskiej. W 2019 roku ZEA ograniczyły swój udział w operacji wojskowej w Jemenie²². Po licznych rozmowach, w styczniu 2021 roku udało się też – przynajmniej formalnie – zakończyć kryzys katarski²³. Przełom w relacjach saudyjsko-irańskich nastąpił zaś w 2023 roku, kiedy oba państwa uzgodniły przywrócenie stosunków dyplomatycznych²⁴. Tendencja do przyjęcia bardziej koncyliacyjnego podejścia wynikała z jednej strony z nieefektywności konfrontacyjnej postawy, z drugiej zaś ze stopniowej zmiany polityki Stanów Zjednoczonych, które to ograniczają swoje zaangażowanie w sprawy Bliskiego Wschodu, koncentrując się na rywalizacji z Chinami, a od lutego 2022 roku także wojnie w Ukrainie.

ZNACZENIE ROGU AFRYKI DLA PAŃSTW ZATOKI PERSKIEJ PRZED 2014 ROKIEM

Chociaż nasilenie rywalizacji regionalnej po 2010 roku, a zwłaszcza wojna domowa w Jemenie rozpoczęta w 2014 roku, istotnie zwiększyły znaczenie Rogu Afryki dla państw znad Zatoki Perskiej, to ta część kontynentu afrykańskiego już wcześniej była

²⁰ E. Soubrier, *Global and Regional Crises, Empowered Gulf Rivals, and the Evolving Paradigm of Regional Security*, POMEPS, 2019.

²¹ Wyczerpujący opis kryzysu katarskiego zob. C. Bianco, G. Stansfield, *The Intra-GCC Crises: Mapping GCC fragmentation after 2011*, „International Affairs” 2018, vol. 94 (3), s. 613-635.

²² *UAE Withdraws Its Troops from Aden, Hands Control to Saudi Arabia*, Reuters, 30 X 2019, [online] <https://www.reuters.com/article/us-emirates-military-yemen-idUSKBN1X923A>, 17 IV 2023.

²³ Angielskojęzyczna wersja porozumienia kończącego spór: *Al-Ula Declaration*, 5 I 2021, [online] <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/No%20Volume/56786/Part/I-56786-08000002805b2870.pdf>, 15 IV 2023.

²⁴ P. Hafezi, N. Abdallah, A. El Yaakoubi, *Iran and Saudi Arabia Agree to Resume Ties in Talks Brokered by China*, Reuters, 10 III 2023, [online] <https://www.reuters.com/world/middle-east/iran-saudi-arabia-agree-resume-ties-re-open-embassies-iranian-state-media-2023-03-10/>, 17 IV 2023.

ważnym obszarem oddziaływania Arabii Saudyjskiej i Iranu. Za początek saudyjskiego zaangażowania w sprawy Afryki przyjmuje się okres panowania króla Fajsala (1965-1975)²⁵. W 1974 roku założony został Saudyjski Fundusz na rzecz Rozwoju (Saudi Development Fund), który stał się ważnym instrumentem polityki zagranicznej Rijadu. Arabia Saudyjska wspierała wysiłki Stanów Zjednoczonych na rzecz ograniczenia wpływów Związku Radzieckiego w Afryce, a polityka zagraniczna królestwa opierała się przede wszystkim na pomocy finansowej i propagowaniu wahhabickiej wizji islamu²⁶. Wsparcie saudyjskie kierowane było przede wszystkim do Sudanu, Somalii i erytrejskich rebeliantów²⁷. Na początku XXI wieku na znaczeniu zyskały też inwestycje w sektor rolniczy – realizowane m.in. w Etiopii i Sudanie – które miały na celu poprawę bezpieczeństwa żywnościowego królestwa²⁸.

Porewolucyjny Iran także starał się budować wpływy w Afryce poprzez pomoc rozwojową i dyplomację publiczną. Dla Iranu, skonfliktowanego ze Stanami Zjednoczonymi i licznymi państwami w swoim regionie, była to szansa na przełamanie izolacji i lepszą pozycję międzynarodową²⁹. Ponadto rozwinięcie współpracy z państwami afrykańskimi służyło osłabieniu wpływu sankcji ekonomicznych oraz rozwojowi programu nuklearnego³⁰. Ten ostatni aspekt zyskał na znaczeniu w czasie prezydentury Mahmuda Ahmadineżada, kiedy Iran szczególnie zintensyfikował swoje działania wobec Afryki i nawiązał bliskie relacje z państwami dysponującymi złożami uranu³¹. Spośród państw Rogu Afryki przed wybuchem wojny domowej w Jemenie Iran utrzymywał szczególnie dobre relacje z Sudanem, Erytreą i Somalią, co dla władz Teheranu stanowiło silny atut w rywalizacji z Arabią Saudyjską. Poza tym Sudan stał się ważną drogą dla transportów broni do wspieranych przez Iran ugrupowań w Libanie i Strefie Gazy³².

Katar i Zjednoczone Emiraty Arabskie zaangażowały się w aktywną politykę wobec regionu Rogu Afryki znacznie później. Dla ZEA początkowo kluczowy pozostawał wymiar ekonomiczny – inwestycje w infrastrukturę logistyczną, zwłaszcza portową,

---

²⁵ R. Mason, *Pushing the Envelope of National Security and State Influence at the Margins: Saudi and Iranian Competition in the Horn of Africa*, [w:] *The Gulf States and the Horn of Africa: Interests, Influences...*, s. 37.

²⁶ F. Donelli, G. Dentice, *Fluctuating Saudi and Emirati Alignment Behaviours in the Horn of Africa*, „The International Spectator” 2020, vol. 55 (1), s. 131.

²⁷ R. Mason, *Pushing the Envelope...*, s. 37.

²⁸ J. Heibach, *Sub-Saharan Africa: A Theater for Middle East Power Struggles*, „Middle East Policy” 2020, vol. XXVII (2), s. 71.

²⁹ E. Lob, *Iran's Foreign Policy and Developmental Activities in Africa: Between Expansionist Ambitions and Hegemonic Constraints*, [w:] *The Gulf States and the Horn of Africa: Interests, Influences...*, s. 74.

³⁰ *Tamże*, s. 76.

³¹ J. Heibach, *Sub-Saharan Africa...*, s. 70.

³² R. Bahi, *Iran-Saudi Rivalry in Africa: Implications for Regional Stability*, „Middle East Policy” 2018, vol. XXV (4), s. 30.

stanowią bowiem ważny element koncepcji rozwoju federacji³³. Katar z kolei przyjął rolę mediatora w licznych konfliktach regionalnych i budował wizerunek państwa zaangażowanego w sprawy międzynarodowe i prowadzącego aktywną politykę zagraniczną³⁴. Zarówno dla ZEA, jak i Kataru – podobnie jak w przypadku Arabii Saudyjskiej – Róg Afryki stał się także celem inwestycji w sektorze rolniczym³⁵.

RYWALIZACJA PAŃSTW ZATOKI PERSKIEJ W ROGU AFRYKI I JEJ KONSEKWENCJE

Jak wcześniej zaznaczono, region Rogu Afryki zyskał szczególne znaczenie dla państw znad Zatoki Perskiej po Arabskiej Wiośnie, a szczególnie po wybuchu wojny domowej w Jemenie. Do powyżej omówionych interesów politycznych i gospodarczych oraz – w mniejszym stopniu i zwłaszcza w odniesieniu do Iranu – wojskowych, doszły nowe, związane z zagrożeniami dla żeglugi przez Morze Czerwone oraz z zaopatrywaniem walczących stron w Jemenie i prowadzeniem tam operacji militarnych³⁶. Dla Iranu kluczowa była możliwość wspierania Al-Husich i stworzenia zagrożenia dla transportu towarów przez cieśninę Bab al-Mandab³⁷. Dlatego też Arabia Saudyjska podjęła intensywne działania na rzecz zbliżenia z państwami Rogu Afryki i ograniczenia w nich wpływów irańskich. Istotną stało się także zwerbowanie najemników, którzy wsparliby wysiłki koalicji saudyjskiej w Jemenie. Kryzys katarski z 2017 roku dodał kolejny wymiar do rywalizacji państw znad Zatoki Perskiej na kontynencie afrykańskim. Oprócz bezpośrednich korzyści ważne stało się po prostu osłabienie pozycji rywali tam, gdzie było to możliwe, gdyż – w warunkach nasilonych konfliktów – relacje w regionie Zatoki Perskiej przybrały charakter gry o sumie zerowej.

Tradycyjnie dla monarchii arabskich Zatoki Perskiej stosunki z krajami Rogu Afryki często opierały się na powiązaniach interpersonalnych i koncentrowały się na rozwoju współpracy bilateralnej. Jednak w 2020 roku Arabia Saudyjska podjęła próbę stworzenia wielostronnego forum współpracy, inicjując powstanie Rady Przybrzeżnych Państw Arabskich i Afrykańskich Morza Czerwonego i Zatoki Adeńskiej. Państwami członkowskimi Rady są: Arabia Saudyjska, Sudan, Dżibuti, Somalia, Erytrea, Egipt, Jemen oraz Jordania. Nasuwa się jednak pytanie, na ile to wielostronne forum będzie w stanie efektywnie koordynować współpracę w takich kwestiach, jak zwalczanie piractwa czy przemytu. Sam skład Rady wywołał kontrowersje – Somaliland nie otrzymał propozycji odrębnego członkostwa, gdyż Arabia Saudyjska nie chciała narażać swoich

³³ K.E. Young, T. Khan, *Extended States: The Politics and Purpose of United Arab Emirates Economic Statecraft in the Horn of Africa*, [w:] *The Gulf States and the Horn of Africa: Interests, Influences...*, s. 103.

³⁴ A. Dahir, *Strategic Geography...*, s. 176.

³⁵ A. Huliaras, S. Kalantzakos, *The Gulf States...*, s. 68; F. Donelli, G. Dentice, *Fluctuating Saudi...*, s. 134.

³⁶ R. Bahi, *Iran-Saudi Rivalry...*, s. 30.

³⁷ S.A. Mansour, Y.Y. Ahmed, *Saudi Arabia and UAE in the Horn of Africa: Containing Security Threats from Regional Rivals*, „Contemporary Arab Affairs” 2019, vol. 12 (3), s. 103-104.

relacji z rządem federalnym Somalii. Ponadto Etiopia – nieposiadająca co prawda dostępu do Morza, ale z racji swojej pozycji w regionie mająca kluczowe znaczenie dla realizacji celów nowej organizacji – także nie otrzymała zaproszenia do Rady, najprawdopodobniej z powodu napiętych relacji z Egiptem³⁸.

W kolejnej części artykułu omówione zostaną polityki zagraniczne głównych państw znad Zatoki Perskiej wobec pięciu wskazanych wcześniej krajów Rogu Afryki w okresie po wybuchu wojny domowej w Jemenie w kontekście zmieniającej się dynamiki rywalizacji w pierwszym z tych regionów. Przeanalizowane zostaną konsekwencje działań podejmowanych przez monarchie arabskie i Iran dla bezpieczeństwa i stabilności poszczególnych krajów afrykańskich.

Sudan

Od lat 70., wraz ze wzrostem popularności ruchów islamistycznych, stosunki z państwami Zatoki Perskiej zajmowały ważne miejsce w polityce zagranicznej Sudanu i strategii elit politycznych. W tym względzie rola Arabii Saudyjskiej była szczególnie ważna ze względu na jej wsparcie udzielane wpływowym sudańskim ugrupowaniom opozycyjnym działającym poza granicami kraju oraz przyjęcie znacznej liczby migrantów zarobkowych³⁹.

W kolejnych latach Sudan nawiązał bliskie relacje z Iranem, w których ramach rząd w Chartumie otrzymywał wsparcie wojskowe i gospodarcze, zezwalając na przerzut broni przez swoje terytorium do sojuszników Teheranu w Strefie Gazy i Libanie⁴⁰. Jednak trudna sytuacja finansowa reżimu skłoniła władze sudańskie do radykalnej zmiany w polityce zagranicznej. We wrześniu 2014 roku Sudan wydalili irańskich dyplomatów i zamknął irańskie ośrodki kultury pod pretekstem konieczności ograniczenia rozprzestrzeniania się szyickiej filozofii wśród młodzieży⁴¹. W tym kontekście, potwierdzając lojalność wobec nowych sojuszników, Sudan dołączył w marcu 2015 roku do koalicji wojskowej kierowanej przez Arabię Saudyjską i zaangażował się w wojnę w Jemenie⁴² poprzez skierowanie kilku tysięcy żołnierzy do działań lądowych⁴³. W zamian reżim w Chartumie otrzymał wsparcie finansowe obejmujące m.in. 5 miliardów dolarów

³⁸ L.A. Bagnetto, *New Red Sea Alliance Launched by Saudi Arabia, But Excludes Key Players*, RFI, 10 I 2020, [online] <https://www.rfi.fr/en/africa/20200108-new-red-sea-alliance-formed-saudi-arabia-notable-exclusions>, 18 IV 2023.

³⁹ A. Ylönen, *Engaging Foreign Powers for Regimen Survival: the Relative Autonomy of Coastal Horn of Africa States in Their Relations with Gulf Countries*, [w:] *The Gulf States and the Horn of Africa: Interests, Influences...*, s. 264.

⁴⁰ R. Bahi, *Iran-Saudi Rivalry...*, s. 30-32.

⁴¹ *Sudan Closes Iranian Cultural Centres and Expels Diplomats – Source*, Reuters, 2 IX 2014, [online] <https://www.reuters.com/article/sudan-iran-culture-idINKBN0GX14L20140902>, 14 IV 2023.

⁴² *Sudan Joins Arab Coalition Against Houthis in Yemen*, The San Diego Union-Tribune, 26 III 2015, [online] <https://www.sandiegouniontribune.com/en-espanol/sdhoy-sudan-joins-arab-coalition-against-houthis-in-2015mar26-story.html?expandComments=true>, 14 IV 2023.

⁴³ R. Bahi, *Iran-Saudi Rivalry...*, s. 38.

pomocy wojskowej z Arabii Saudyjskiej⁴⁴. W 2016 roku, w geście solidarności wobec władz w Rijadzie, Sudan wydalil irańskiego ambasadora⁴⁵.

Jednocześnie od 2011 roku rząd w Chartumie rozwijał współpracę z Katarzem na polu gospodarczym i wojskowym⁴⁶. Kryzys katarski postawił zatem sudańskiego dyktatora Omara al-Baszira w trudnej sytuacji. Arabia Saudyjska, Zjednoczone Emiraty Arabskie i Katar były bowiem kluczowymi inwestorami w Sudanie. Nie chcąc narażać relacji z żadną ze stron, reżim wybrał pozornie najbezpieczniejszą opcję – zachowanie neutralności⁴⁷, co w praktyce oznaczało przychylnosc wobec Kataru i pogorszenie stosunków z państwami Kwartetu Arabskiego. W marcu 2018 roku Sudan i Katar podpisały porozumienie, w którym emirat zobowiązał się do udzielenia wsparcia finansowego w wysokości 4 miliardów dolarów, a w dalszej kolejności dostarczenia maszyn potrzebnych do rozwoju portu Suakin⁴⁸.

Rewolucja w Sudanie z 2019 roku i obalenie Omara al-Baszira dały Arabii Saudyjskiej i ZEA szansę na ponowne wzmocnienie wpływów w tym kraju. Obie monarchie szybko zaferowały pomoc finansową w wysokości łącznie 3 miliardów dolarów. Przez oficjalne poparcie reform politycznych starały się przede wszystkim zapewnić powiązanym ze sobą lokalnym politykom silną pozycję w nowym systemie politycznym⁴⁹. Do tego grona należy m.in. Muhammad Hamdan Daglo, którego znaczenie wynikało chociażby z udziału dowodzonych przez niego Sił Szybkiego Wsparcia w konflikcie jemeńskim oraz z eksportu sudańskiego złota do Dubaju⁵⁰. Arabia Saudyjska oraz ZEA wspierały też zakulisowo zamach stanu z 2021 roku, w którego wyniku wojskowi przejęli pełnię władzy wykonawczej w Sudanie. Jednak przemoc, która nastąpiła po tym wydarzeniu, była obciążeniem wizerunkowym dla Rijadu i Abu Zabi i skłoniła monarchie do zaangażowania się w negocjacje na rzecz przywrócenia władzy cywilnej, zakończone podpisaniem porozumienia w grudniu 2022 roku⁵¹.

Jak pokazują opisane powyżej wydarzenia, relacje Sudanu z państwami Zatoki Perskiej podlegały znacznej zmienności, wynikającej w dużej mierze z trudnego położenia władz w Chartumie – zarówno przed, jak i po rewolucji z 2019 roku. Sudan próbował zyskać przychylnosc społeczności międzynarodowej, zwłaszcza Stanów Zjednoczonych, oraz pomoc finansową po obaleniu al-Baszira, więc zbliżył się do sojuszu saudyjsko-emirackiego. Otwarte pozostaje pytanie, jak wewnętrzne napięcia

⁴⁴ *Instead of Lebanon, Saudi Arabia Gives Billions to Sudan*, Middle East Monitor, 24 II 2016, [online] <https://www.middleeastmonitor.com/20160224-instead-of-lebanon-saudi-arabia-gives-billions-to-sudan/>, 13 IV 2023.

⁴⁵ R. Mason, *Pushing the Envelope...*, s. 48.

⁴⁶ A. Dahir, *Strategic Geography...*, s. 176.

⁴⁷ *Tamże*, s. 183.

⁴⁸ *Sudan, Qatar to Sign \$4 Billion Deal to Manage Red Sea Port – Ministry*, Reuters, 26 III 2018, [online] <https://www.reuters.com/article/us-sudan-qatar-idUSKBN1H22WH>, 11 IV 2023.

⁴⁹ R. Mason, *Pushing the Envelope...*, s. 48.

⁵⁰ J.-B. Gallopin, *The Great Game of the UAE and Saudi Arabia in Sudan*, POMEPS, [online] <https://pomeps.org/the-great-game-of-the-uae-and-saudi-arabia-in-sudan>, 13 IV 2023.

⁵¹ C. Lons, B. Petrini, *The Crowded Red Sea...*, s. 59-60.

w reżimie wojskowym rządzącym Sudanem od 2021 roku wpłyną na relacje tego państwa z krajami Zatoki Perskiej w przeszłości.

Etiopia

Podczas zimnej wojny relacje Etiopii z państwami regionu Zatoki Perskiej były trudne. W czasie rządów junty Derg Arabia Saudyjska wspierała erytrejskie dążenia niepodległościowe i promowała islam wahhabicki wśród muzułmanów etiopskich⁵². Władze Etiopii obawiały się zaangażowania i wsparcia krajów Zatoki Perskiej udzielanego także Sudanowi i Somalii⁵³.

Po obaleniu Dergu i w obliczu wspólnych interesów sytuacja zaczęła ulegać zmianie. Etiopia stała się miejscem inwestycji saudyjskich i emirackich związanych z opisanymi wcześniej projektami mającymi na celu poprawę bezpieczeństwa żywnościowego monarchii⁵⁴. Ocenia się, że tylko w ramach projektu King Abdullah Initiative for Agriculture Abroad Arabia Saudyjska wydzierżawiła około 1 miliona hektarów⁵⁵. Istotną stała się także migracja zarobkowa Etiopczyków do krajów Zatoki Perskiej – zwłaszcza Arabii Saudyjskiej – z których przekazywali oni do kraju środki pieniężne. Szacuje się, że w 2017 roku w Królestwie pracowało – w większości nielegalnie – około 400 tysięcy obywateli etiopskich⁵⁶. W 2021 roku przekazy pieniężne z Arabii Saudyjskiej wyniosły 76 milionów dolarów, co stanowiło 18% wszystkich przekazów do Etiopii w tym roku i było jednocześnie drugim wynikiem po Stanach Zjednoczonych (145 milionów dolarów)⁵⁷. Ważnym elementem współpracy z ZEA stało się zaangażowanie Etiopii w projekt rozwoju portu w Berberze (w Somalilandzie), w którym wiodącą rolę odgrywało emirackie przedsiębiorstwo DP World⁵⁸.

Kryzys katarski w 2017 roku sprawił, że Etiopia – podobnie jak inne państwa Rogu Afryki – znalazła się pod presją opowiedzenia się po jednej z jego stron. Istnieją relacje, wedle których Arabia Saudyjska zagroziła wydaleniem etiopskich migrantów zarobkowych⁵⁹. Ówczesny premier, Hajle Marjam Desalegne, ocenił, że sytuacja może zaszkodzić jego krajowi i wezwał do podjęcia dialogu. Pomimo nacisków, Desalegne nie udzielił wsparcia żadnej ze stron sporu⁶⁰.

⁵² F. Donelli, G. Dentice, *Fluctuating Saudi...*, s. 133.

⁵³ U. Karim, *Interregional Embedded Security Model: Turkish and Emirati Engagement in the Horn of Africa*, [w:] *The Gulf States and the Horn of Africa: Interests, Influences...*, s. 163.

⁵⁴ R. Bahi, *Iran-Saudi Rivalry...*, s. 34.

⁵⁵ A. Dahir, *Strategic Geography...*, s. 189.

⁵⁶ F. Donelli, G. Dentice, *Fluctuating Saudi...*, s. 133.

⁵⁷ Wartości te obejmują tylko oficjalne, potwierdzone przekazy, mogą zatem istotnie zaniżyć faktyczną wielkość przekazywanych środków. Zob. *Bilateral Remittance Matrix 2021*, The World Bank, 2022, [online] <https://www.knomad.org/data/remittances>, 10 IV 2023.

⁵⁸ K.E. Young, T. Khan, *Extended States...*, s. 116.

⁵⁹ A. Dahir, *Strategic Geography...*, s. 191.

⁶⁰ *Tamże*, s. 177.

Ważnym momentem w relacjach Etiopii z państwami Zatoki Perskiej było objęcie stanowiska premiera przez Abiy'ego Ahmeda Alego w kwietniu 2018 roku. Muhammad ibn Zajid Al Nahajjan – ówczesny następca tronu Abu Zabi, obecnie prezydent ZEA – nawiązał bliską relację z nowym szefem etiopskiego rządu, a obydwa państwa zaczęły rozwijać współpracę dwustronną⁶¹.

Można wskazać cztery najważniejsze przejawy tego zbliżenia etiopsko-emirackiego w ostatnich latach. Po pierwsze, Etiopia wspiera „politykę portową” ZEA i pozostaje zaangażowana w projekt rozbudowy portu w Berberze, gdyż ma on stanowić alternatywę dla terminalu w Dżibuti, przez który przechodzi około 95% etiopskiego handlu zagranicznego. Port w Berberze po modernizacji i rozbudowie został otwarty w 2021 roku, jednak rok później pojawiły się wątpliwości co do zdolności wykorzystania jego potencjału przez Etiopię, która – jak ogłoszono – nie spełniła warunków przewidzianych umową i w efekcie utraciła swoje 19% udziałów⁶².

Po drugie, ZEA – wraz z Arabią Saudyjską – zaangażowały się w negocjacje pokojowe pomiędzy Etiopią a Erytreą, zwieńczone podpisaniem porozumienia w 2018 roku, kończącego dwudziestoletni konflikt⁶³. Po trzecie, Etiopia stała się także odbiorcą znacznej pomocy finansowej – Abu Zabi zadeklarowało w 2018 roku przekazanie 1 miliarda dolarów w formie depozytu w banku centralnym oraz 2 miliardów dodatkowej pomocy⁶⁴. Po czwarte, ZEA zaangażowały się w negocjacje pomiędzy Etiopią a Egiptem dotyczące budowy Tamy Wielkiego Odrodzenia (GERD), które jednak nie pociągnęły za sobą rozwiązania sporu⁶⁵.

Dobre relacje z zamożnymi państwami Zatoki Perskiej mogą przynieść Etiopii znaczące korzyści w formie pomocy finansowej oraz inwestycji. Istotne są również kwestie związane z transportem towarów przez porty nad Morzem Czerwonym oraz z migrantami etiopskimi, którzy w ostatnich latach są masowo deportowani z Arabii Saudyjskiej w ramach polityki zwalczania nielegalnego zatrudnienia⁶⁶.

Złagodzenie rywalizacji w regionie Zatoki Perskiej ułatwia Etiopii rozwijanie współpracy z różnymi partnerami, czego przykładem jest spotkania premiera Abiy'ego

⁶¹ *Intra-Gulf Competition in Africa's Horn: Lessening the Impact*, International Crisis Group, Brussels 2019, s. 15.

⁶² J. Dettoni, *Somaliland's Road to Recognition Passes through Ethiopia*, fDi Intelligence, 6 III 2023, [online] <https://www.fdiintelligence.com/content/feature/somalilands-road-to-recognition-passes-through-ethiopia-81996?saveConsentPreferences=success>, 10 IV 2023.

⁶³ J. Heibach, *Sub-Saharan Africa...*, s. 69.

⁶⁴ T. Khan, *Ethiopia-Eritrea Reconciliation Offers Glimpse into Growing UAE Regional Influence*, Arab Gulf States Institute in Washington, 13 VII 2018, [online] <https://agsiw.org/ethiopia-eritrea-reconciliation-offers-glimpse-into-growing-uae-regional-influence>, 10 IV 2023.

⁶⁵ *Egypt May Withdraw from Stalled UAE-Based Nile Dam Talks with Ethiopia over 'Lack Of Progress'*, The New Arab, 23 III 2023, [online] <https://www.newarab.com/news/egypt-may-withdraw-uae-based-nile-talks-ethiopia>, 10 IV 2023.

⁶⁶ *Saudi Arabia: Ethiopian Migrants Forcibly Returned after Detention in Abhorrent Conditions*, Amnesty International, 16 XII 2022, [online] <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/12/saudi-arabia-ethiopian-migrants-forcibly-returned-after-detention-in-abhorrent-conditions>, 10 IV 2023.

Ahmeda na początku 2023 roku z prezydentem ZEA⁶⁷ oraz emirem Kataru⁶⁸. Z drugiej strony ponowne zaangażowanie konfliktów pomiędzy monarchiami arabskimi może wytworzyć podobną presję jak w 2017 roku. Pogłębienie współzależności gospodarczej jest więc szansą na pozyskanie wsparcia rozwojowego, ale zwiększa też podatność Etiopii na skutki ewentualnych kryzysów w relacjach pomiędzy państwami znad Zatoki Perskiej.

Erytrea

Chociaż to Arabia Saudyjska wspierała erytrejski ruch niepodległościowy, to w kolejnych latach najbliższym sojusznikiem władz w Asmarze został Iran. Reżim ajatollahów – podobnie jak Erytrea izolowany na arenie międzynarodowej – stał się ważnym źródłem wsparcia. Współpraca z Teheranem miała wymiar polityczny, gospodarczy, a przede wszystkim wojskowy. W zamian za projekty rozwojowe realizowane w Erytrei, rząd w Asmarze zezwolił Irańczykom na korzystanie ze swoich portów i infrastruktury wojskowej⁶⁹. Z punktu widzenia władz w Teheranie miało to kluczowe znaczenie dla rywalizacji z Arabią Saudyjską⁷⁰.

Wybuch wojny w Jemenie i możliwości, jakie stwarzał Iranowi dostęp do erytrejskich portów, sprawiły, że przekonanie prezydenta Isaiasa Afwerkiego do zmiany stron stało się ważnym celem dla arabskich monarchii Zatoki Perskiej. Udało się to w 2015 roku, kiedy podpisano dwustronne porozumienie o współpracy wojskowej z Arabią Saudyjską. W zamian za pomoc finansową, materialną i modernizację lotniska w Asmarze ZEA otrzymały w dzierżawę port w Asabie oraz dostęp do pobliskiego lądowiska⁷¹. Infrastruktura ta miała zasadnicze znaczenie dla prowadzenia operacji przeciwko ruchowi Al-Husich⁷². W 2017 roku upubliczniono informacje, według których ZEA łamały sankcje ONZ nałożone na Erytreę i dostarczały wsparcie wojskowe siłom zbrojnym tego kraju⁷³.

W czasie kryzysu katarskiego władze Erytrei – nie chcąc tracić korzyści wynikłych z tej reorientacji polityki zagranicznej sprzed trzech lat – opowiedziały się po stronie Kwartetu Arabskiego⁷⁴. Skutkowało to wycofaniem katarskich jednostek wojskowych, rozlokowanych na granicy Erytrei z Dżibuti w celu monitorowania przestrzegania

⁶⁷ *UAE President Receives PM of Ethiopia*, Khaleej Times, 17 I 2023, [online] <https://www.khaleejtimes.com/uae/uae-president-receives-pm-of-ethiopia>, 10 IV 2023.

⁶⁸ *PM Abiy Holds talks with Qatar Emir Sheikh Tamim in Doha*, Ethiopian Monitor, 5 III 2023, [online] <https://ethiopianmonitor.com/2023/03/05/pm-abiy-holds-talks-with-qatar-emir-sheikh-tamim-in-doha>, 10 IV 2023.

⁶⁹ A. Dahir, *Strategic Geography...*, s. 187.

⁷⁰ G. Feierstein, C. Greathead, *The Fight for Africa...*, s. 2.

⁷¹ A. Huliaras, S. Kalantzakos, *The Gulf States...*, s. 70.

⁷² U. Karim, *Interregional Embedded...*, s. 160.

⁷³ N. Manek, *Eritrea's Military Got Help From U.A.E., Foreign Firms, UN Says*, Bloomberg, 12 XI 2017, [online] <https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-11-12/eritrea-s-military-got-help-from-u-a-e-foreign-firms-un-says#xj4y7vzkg>, 13 IV 2023.

⁷⁴ A. Dahir, *Strategic Geography...*, s. 177.

porozumienia granicznego z 2008 roku zawartego przy mediacji Kataru⁷⁵. Erytrea pozostała zatem w sferze oddziaływań ZEA i Arabii Saudyjskiej. Jak opisano powyżej, państwa te zaangażowały się w mediacje, które doprowadziły do zawarcia porozumienia pokojowego Erytrei z Etiopią.

Oceniając relację Erytrei z państwami regionu Zatoki Perskiej, można stwierdzić, iż polityka zagraniczna tego państwa odpowiada przytoczonej we wstępie metaforze targowiska. Arabia Saudyjska oraz Zjednoczone Emiraty Arabskie były w stanie przebić oferty innych państw ze swojego regionu i tym samym zyskać wpływ na decyzje władz w Asmarze. Zmiana stron niewątpliwie przyniosła ekonomiczne i polityczne korzyści reżimowi Erytrei. Jednocześnie dowiodła całkowicie transakcyjnego podejścia do relacji zagranicznych, co nie sprzyja budowaniu wzajemnego zaufania.

Erytrea pozostaje istotna z militarnego i częściowo z gospodarczego punktu widzenia. Można jednak postawić pytanie: Czy w obliczu osłabnięcia rywalizacji w regionie Zatoki Perskiej, zmieni się percepcja znaczenia Erytrei dla bezpieczeństwa arabskich monarchii, a w konsekwencji – czy wsparcie kierowane do władz w Asmarze nie ulegnie zmniejszeniu? Sugerować to może znaczne ograniczenie emirackiej obecności w bazie wojskowej w Asabie⁷⁶.

Dżibuti

Położone bezpośrednio nad cieśniną Bab al-Mandab niewielkie Dżibuti (niecały milion mieszkańców⁷⁷) jest szczególnie istotnym strategicznie miejscem na mapie Afryki. Świadczy o tym obecność wojskowa licznych państw spoza regionu, m.in. Francji, Stanów Zjednoczonych oraz Chin⁷⁸. Co więcej, stanowi ono bramę do krajów w głębi Afryki – jak wcześniej odnotowano, 95% etiopskiego handlu zagranicznego przechodzi właśnie przez Dżibuti.

W kontekście rywalizacji państw położonych nad Zatoką Perską, a zwłaszcza wojny domowej w Jemenie, zapewnienie sobie wpływów w Dżibuti stało się ważnym celem Arabii Saudyjskiej oraz Zjednoczonych Emiratów Arabskich. Początki współpracy z ZEA sięgają 2006 roku, kiedy to DP World otrzymało koncesję na zarządzanie terminalem portowym Doraleh, w której ramach port został zmodernizowany i rozbudowany⁷⁹. W podobnym okresie w sprawy Dżibuti zaangażował się Katar, pełniąc rolę mediatora przy wspomnianych wcześniej negocjacjach z Erytreą.

⁷⁵ *Qatar Withdraws Troops from Djibouti-Eritrea Border Mission*, Reuters, 14 VI 2017, [online] <https://www.reuters.com/article/us-gulf-qatar-djibouti-idUSKBN1950W5>, 13 IV 2023.

⁷⁶ *UAE Dismantles Eritrea Base as It Continues Pull Back from Yemen War*, The Arab Weekly, 18 II 2021, [online] <https://thearabweekly.com/uae-dismantles-eritrea-base-it-continues-pull-back-yemen-war>, 13 IV 2023.

⁷⁷ The World Factbook, *Djibouti*, [online] <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/djibouti/#introduction>, 13 IV 2023.

⁷⁸ *Tamże*.

⁷⁹ K.E. Young, T. Khan, *Extended States...*, s. 110.

W kolejnych latach doszło do pogorszenia relacji zarówno z Katar, jak i ZEA, wzrosły natomiast wpływy Arabii Saudyjskiej. Wewnętrzny konflikt pomiędzy prezydentem Dżibuti Ismailem Omarem Guellehem a jego byłym doradcą Abd ar-Rahmanem Borehem, który odegrał kluczową rolę w nawiązaniu współpracy z DP World, negatywnie odbił się na relacjach z ZEA. Od 2014 roku podejmowano próby anulowania umowy z dubajskim operatorem. Na początku interwencji koalicji arabskiej w Jemenu Dżibuti udostępniło swoją infrastrukturę do prowadzenia działań zwiadowczych i ataków powietrznych na siły rebeliantów. W kwietniu 2015 roku doszło do bójki pomiędzy emirackim pilotem i oficerem sił zbrojnych Dżibuti. Sprawa eskalowała do takiego stopnia, że ZEA zerwały stosunki dyplomatyczne. Przyczyną tej decyzji nie było wyłącznie opisane zdarzenie, ale również napięcia związane z DP World⁸⁰. W efekcie siły saudyjsko-emirackie zostały usunięte z Dżibuti. Rijad szybko jednak zdołał naprawić relacje – w 2017 roku podpisano umowę przewidującą założenie bazy saudyjskiej w Dżibuti⁸¹.

W 2016 roku prezydent Guelleh przyjął prosaudyjską postawę i zdecydował o zerwaniu stosunków dyplomatycznych z Iranem⁸². Podobnie w 2017 roku władze Dżibuti opowiedziały się po stronie Kwartetu Arabskiego i zdecydowały o obniżeniu rangi stosunków dyplomatycznych z Katar⁸³. Jak wspomniano wcześniej, Katar wycofał swoje oddziały wojskowe czuwające nad przestrzeganiem porozumienia granicznego z Erytreą z 2010 roku. Wkrótce Erytrea wysłała swoje siły w celu przejścia spornego terytorium, co wywołało protesty Dżibuti na forach organizacji międzynarodowych⁸⁴. Spór został zażegnany w kolejnym roku, a państwa zawarły porozumienie pokojowe⁸⁵.

W 2018 roku nastąpiło dalsze pogorszenie relacji ze Zjednoczonymi Emirataми Arabskimi. W lutym rząd Dżibuti ogłosił jednostronne wypowiedzenie umowy z DP World i przejęcie udziałów dubajskiego przedsiębiorstwa w terminalu kontenerowym Doraleh. W wyniku tej decyzji DP World podjęło kroki prawne przeciwko Dżibuti, a także chińskiemu przedsiębiorstwu China Merchants Port Holdings, które oskarżono o wywarcie presji na wypowiedzenie umowy i przekazanie prawa zarządzania terminalem właśnie tej firmie z Hongkongu. Według danych na wrzesień 2022 roku

⁸⁰ D. Styan, *Djibouti: Bridging the Gulf of Aden? Balancing Ports, Patronage and Military Bases Between Yemen's War and the Horn*, [w:] *The Gulf States and the Horn of Africa: Interests, Influences...*, s. 238.

⁸¹ E. Lob, *Iran's Foreign Policy...*, s. 84.

⁸² *Djibouti Cuts Ties with Iran after Attacks on Saudi Missions*, Reuters, 6 I 2016, [online] <https://www.reuters.com/article/uk-saudi-iran-djibouti-idUKKBN0UK1QS20160106>, 16 IV 2023.

⁸³ *Djibouti Downgrades Qatar Relations*, Gulf News, 8 VI 2017, [online] <https://gulfnnews.com/world/mena/djibouti-downgrades-qatar-relations-1.2040181>, 16 IV 2023.

⁸⁴ D. Styan, *Djibouti: Bridging...*, s. 237.

⁸⁵ *Secretary-General Welcomes Peace, Stability Agreement Reached for Horn of Africa by Djibouti, Eritrea, Ethiopia, Somalia*, United Nations, 8 IX 2018, [online] <https://press.un.org/en/2018/sgsm19201.doc.htm>, 16 IX 2023.

międzynarodowe trybunały i sądy zajmujące się sporem przyznały DP World w sumie ponad 686 milionów dolarów w ramach odszkodowań⁸⁶.

Na początku 2023 roku Dżibuti pozostawało blisko związane z Arabią Saudyjską. Prezydent Guelleh zadeklarował, że nie ma alternatywy dla przywódczej roli Rijadu w regionie. Dziękował także za wsparcie saudyjskie w obliczu napływu uchodźców z Jemenu i oskarżył Al-Husich o *całkowite zniszczenie* [swojego] kraju⁸⁷. Świadczy to o trwałości prosaudyjskiego stanowiska Dżibuti.

Równocześnie zmniejszenie napięć w regionie Zatoki Perskiej jest szansą na rozwój współpracy także z innymi państwami. Poprawa relacji z Dżibuti jest celem Kataru, którego emir wystosował w kwietniu 2023 roku list do prezydenta Guelleha dotyczący stosunków dwustronnych⁸⁸.

Somalia

Rząd federalny Somalii od 2011 roku rozwijał współpracę z Turcją⁸⁹, która zyskała istotne wpływy w tym kraju, co z kolei przełożyło się na późniejszą postawę Mogadyszu wobec rywalizacji w regionie Zatoki Perskiej. Kiedy w 2012 roku prezydentem Somalii został Hassan Sheikh Mohamud, Katar wzmocnił swoje wpływy w tym kraju⁹⁰. W kolejnych latach Somalia rozwijała współpracę z arabskimi państwami regionu Zatoki Perskiej, np. w 2014 roku zawarła porozumienie o współpracy wojskowej z ZEA⁹¹. Od początku wojny w Jemenie Somalia poparła też działania saudyjskiej koalicji. Abdisalam Hadliye, ówczesny minister spraw zagranicznych Somalii, uzasadniając stanowisko swojego kraju, powiedział, że *Al-Husi próbują obalić legalny rząd, więc to Arabowie są odpowiedzialni za [jego] ochronę, a Somalia ma w tym do odegrania swoją rolę*⁹². Rząd w Mogadyszu oficjalnie wyraził zgodę na wykorzystanie swojego terytorium, przestrzeni powietrznej i wód terytorialnych do prowadzenia działań przeciw Al-Husim przez koalicję pod wodzą Arabii Saudyjskiej. Jednym z głównych powodów, dla których Somalia poparła Arabię Saudyjską, jest fakt, że w Jemenie przebywało wówczas ponad

⁸⁶ *DP World Wins Another Ruling in Battle over Djibouti Port*, AP News, 20 IX 2022, [online] <https://apnews.com/article/middle-east-africa-china-hong-kong-e01b827fd55dd5fba9d13f5e5baabade>, 16 IV 2023.

⁸⁷ F.J. Abbas, *Djibouti President Stresses Importance of Preserving Peace in 'Sensitive' Red Sea and Gulf of Aden Region*, Arab News, 15 IX 2022, [online] <https://www.arabnews.com/node/2163461/world>, 16 IX 2023.

⁸⁸ *HH the Amir Sends Message to President of Djibouti*, Ministry of Foreign Affairs, The State of Qatar, 13 IV 2013, [online] <https://www.mofa.gov.qa/en/all-mofa-news/details/1444/09/22/hh-the-amir-sends-message-to-president-of-djibouti>, 16 IX 2023.

⁸⁹ U. Karim, *Interregional Embedded...*, s. 156.

⁹⁰ A. Dahir, *Strategic Geography...*, s. 176.

⁹¹ *Tamże*, s. 179.

⁹² A. Ahmed, *Somalia Lends Support to Saudi-led Fight Against Houthis in Yemen*, „The Guardian” 2015, 7 IV, [online] <https://www.theguardian.com/world/2015/apr/07/somalia-aids-saudi-led-fight-against-houthis-yemen>, 16 IV 2023.

150 tysięcy somalijskich uchodźców, a tamtejszy rząd zwrócił się do Mogadiszu o ich repatriację⁹³. W 2016 roku Somalia zerwała stosunki dyplomatyczne z Iranem, opowiadając się po stronie Arabii Saudyjskiej, co zaowocowało przekazaniem przez Rijad wsparcia finansowego⁹⁴.

W 2017 roku prezydentem Somalii został wspierany przez Katar Mohamed Abdullahi Mohamed „Farmajo”. Odmówił on poparcia działań Kwartetu Arabskiego i utrzymywał bliskie relacje z Katar, co przyniosło znaczną pomoc finansową ze strony emiratu⁹⁵, jednak doprowadziło jednak do pogorszenia relacji z ZEA, których władze zdecydowały się pogłębić współpracę z rządami regionalnymi Somalilandu i Puntlandu⁹⁶. Podpisanie umowy przez DP World z rządem Somalilandu na obsługę i modernizację portu Berbera oraz rozbudowa bazy wojskowej bez zgody władz federalnych wywołały protest rządu w Mogadiszu⁹⁷. Z drugiego projektu ZEA zrezygnowały jednak w 2019 roku⁹⁸, co można tłumaczyć ograniczeniem zaangażowania Abu Zabi w wojnę domową w Jemenie.

W 2022 roku prezydentem Somalii ponownie został Hassan Sheikh Mohamud. Krótco po zaprzysiężeniu udał się on w oficjalną wizytę do Abu Zabi⁹⁹. Prezydenci ZEA oraz Somalii rozmawiali także w lutym 2023 roku¹⁰⁰, co sugeruje gotowość do poprawy relacji dwustronnych. Stosunki z Iranem w tym czasie pozostawały napięte, czego dowodem są oskarżenia prezydenta Somalii pod adresem Teheranu o ingerencję w wewnętrzne sprawy kraju¹⁰¹.

Jak pokazuje powyższy przegląd relacji Somalii z państwami Zatoki Perskiej, ten borykający się z licznymi problemami wewnętrznymi kraj afrykański jest silnie podatny na oddziaływania aktorów zewnętrznych. Wykorzystywanie napięć pomiędzy rządem federalnym a władzami regionalnymi stwarza możliwość wpływania na proces

⁹³ *Tamże*.

⁹⁴ *Somalia Received Saudi Aid the Day It Cut Ties with Iran: Document*, Reuters, 17 I 2016, [online] <https://www.reuters.com/article/us-somalia-saudi-iran-idUSKCN0UV0BH>, 14 IV 2023.

⁹⁵ A. Ylönen, *Engaging Foreign...*, s. 262.

⁹⁶ A. Dahir, *Strategic Geography...*, s. 179.

⁹⁷ *Somalia Calls for UN Action Against UAE Base in Berbera*, Al Jazeera, 27 III 2018, [online] <https://www.aljazeera.com/news/2018/3/27/somalia-calls-for-un-action-against-uae-base-in-berbera>, 14 IV 2023.

⁹⁸ *Somaliland UAE Military Base To Be Turned into Civilian Airport*, Reuters, 15 IX 2019, [online] <https://www.reuters.com/article/us-somalia-emirates-idUSKBN1W00FI>, 14 IV 2023.

⁹⁹ *Sheikh Shakhboub bin Nahyan Receives Somalia's President at Abu Dhabi Airport*, The National, 19 VI 2022, [online] <https://www.thenationalnews.com/uae/government/2022/06/19/sheikh-shakhboub-bin-nahyan-receives-somalias-president-at-abu-dhabi-airport/>, 14 IV 2023.

¹⁰⁰ *UAE President Meets with President of Somalia at IDEX 2023*, The UAE Ministry of Foreign Affairs & International Cooperation, 23 II 2023, [online] <https://www.mofaic.gov.ae/en/mediahub/news/2023/2/233/23-02-2023-uae-somalia>, 14 IV 2023.

¹⁰¹ K. Mahmoud, *Somali President Accuses Iran of Implementing 'Subversive Agenda' Through Humanitarian Efforts*, Asharq Al-Awsat, 25 I 2023, [online] <https://english.aawsat.com/home/article/4117936/somali-president-accuses-iran-implementing-%E2%80%98subversive-agenda%E2%80%99-through>, 14 IV 2023.

polityczny w Somalii i może sprzyjać destabilizacji tego kraju. Jednocześnie obserwowane złagodzenie napięć w regionie Zatoki Perskiej stwarza szansę na rozwój współpracy z większą liczbą partnerów.

PODSUMOWANIE

Region Rogu Afryki zyskał szczególne znaczenie dla państw Zatoki Perskiej po Arabskiej Wiośnie, a zwłaszcza po wybuchu wojny domowej w Jemenie. Podczas gdy kraje Zatoki Perskiej dążyły głównie do wykorzystania swojej siły ekonomicznej i zasobów w celu realizacji interesów w sferze bezpieczeństwa oraz wzmocnienia pozycji na arenie międzynarodowej, rządy państw Rogu Afryki podejmowały współpracę przede wszystkim dla korzyści w polityce wewnętrznej.

Opisane powyżej działania Arabii Saudyjskiej, Iranu, Kataru oraz Zjednoczonych Emiratów Arabskich pozwalają stwierdzić, że rywalizacja w regionie Zatoki Perskiej wywierała istotny wpływ na ich polityki wobec krajów Rogu Afryki. Przejawem tej zależności było skierowanie znacznego wsparcia finansowego, militarnego i politycznego do tych państw afrykańskich, które skłonne były udostępnić swoje zasoby i infrastrukturę stronom zaangażowanym w konflikt jemeński. Ponadto szczególnie w politykach ZEA i Arabii Saudyjskiej ujawniała się logika gry o sumie zerowej – jakiegokolwiek wpływy rywali w danym państwie afrykańskim były postrzegane jako zagrożenie, które należało całkowicie wyeliminować. Stawiało to kraje Rogu Afryki pod presją wyboru, z którą stroną sporu chcą rozwijać współpracę. O ile w przypadku rywalizacji saudyjsko-irańskiej można ocenić, iż reżim w Teheranie nie był w stanie utrzymać swoich wpływów w Rogu Afryki, o tyle wobec kryzysu katarskiego stanowiska państw afrykańskich nie były jednakowe.

Z punktu widzenia rządów państw Rogu Afryki uwikłanie w rywalizację w regionie Zatoki Perskiej przyniosło niejednoznaczne efekty. Do korzystnych z pewnością można zaliczyć wsparcie finansowe, infrastrukturalne czy wojskowe – zasobne monarchie arabskie mają dużo do zaoferowania w tych obszarach. Z drugiej strony, zwłaszcza w czasie kryzysu katarskiego uwidocznił się fakt, że wszelka próba zachowania neutralnej postawy może skutkować natychmiastowym ograniczeniem tej pomocy. W przypadku Somalii wzrosło zagrożenie związane z wewnętrzną niestabilnością po tym, jak ZEA zaczęły rozwijać bezpośrednią współpracę z Somalilandem i Puntlandem. Równocześnie, jednoznaczne opowiedzenie się po stronie Kwartetu Arabskiego przez Dżibuti i Erytreę skutkowało wycofaniem sił katarskich z granicy pomiędzy tymi państwami, co na krótko zaogniło dawny spór.

Obserwowane w ostatnim czasie złagodzenie intensywności rywalizacji pomiędzy państwami regionu Zatoki Perskiej skłania do postawienia pytania, jak wpłynie to na ich polityki wobec Rogu Afryki. Ograniczanie obecności wojskowej ZEA zostało zauważone krótko po tym, jak Abu Zabi ogłosiło ograniczenie zaangażowania w Jemenie. Z drugiej strony, Róg Afryki pozostanie z pewnością ważnym obszarem dla państw z nad Zatoki Perskiej. Wynika to, po pierwsze, z natury relacji międzynarodowych w tym

regionie, charakteryzujących się znaczną zmiennością i tendencją do szybkiej eskalacji spornych kwestii. Nie można więc wykluczyć, że w nieodległej przyszłości konflikty na nowo przybiorą na sile, a przychylność państw Rogu Afryki mogłaby wówczas poprawić pozycję rywalizujących stron. Po drugie, bezpieczeństwo w regionie Morza Czerwonego pozostaje kwestią o strategicznym znaczeniu dla państw Półwyspu Arabskiego, a warunki do jego zapewnienia wiążą się nie tylko z neutralizacją zagrożeń ze strony Al-Husich czy Iranu, ale też grup terrorystycznych i pirackich. Po trzecie, Róg Afryki jest bramą do kontynentu. Stanowi tym samym istotny obszar z punktu widzenia powiązań gospodarczych. Dla Zjednoczonych Emiratów Arabskich jest też elementem strategii ekonomicznej i politycznej polegającej na zwiększaniu kontroli nad globalnymi łańcuchami dostaw poprzez inwestycje w infrastrukturę transportową, przede wszystkim portową.

Podsumowując, przebieg rywalizacji w regionalnym kompleksie bezpieczeństwa Zatoki Perskiej był istotnym czynnikiem kształtującym polityki analizowanych państw wobec Rogu Afryki. W czasie zaostrzenia konfliktów na znaczeniu zyskiwał wymiar militarny i polityczny. Jednak znaczenie Rogu Afryki wykracza poza doraźne cele w wojnie domowej w Jemenie czy w sporach pomiędzy państwami arabskimi. Formalne zakończenie kryzysu katarskiego w 2021 roku oraz decyzja Arabii Saudyjskiej i Iranu z marca 2023 roku o przywróceniu wzajemnych stosunków dyplomatycznych nie sprawi, że wpływy w krajach Rogu Afryki przestaną być istotnym celem polityki zagranicznej państw Zatoki Perskiej. Na znaczeniu może zyskać jednak wymiar ekonomiczny relacji i wzajemne korzyści wynikające z pogłębienia współzależności gospodarczych, co w dłuższej perspektywie jest ważniejsze dla stabilności i bezpieczeństwa w regionie Rogu Afryki niż wsparcie doraźne.

BIBLIOGRAFIA

- Abbas F.J., *Djibouti President Stresses Importance of Preserving Peace in 'Sensitive' Red Sea and Gulf of Aden Region*, Arab News, 15 IX 2022, [online] <https://www.arabnews.com/node/2163461/world>.
- Ahmed A., *Somalia Lends Support to Saudi-led Fight Against Houthis in Yemen*, „The Guardian” 2015, 7 IV, [online] <https://www.theguardian.com/world/2015/apr/07/somalia-aids-saudi-led-fight-against-houthis-yemen>.
- Al-Ula Declaration*, 5 I 2021, [online] <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/No%20Volume/56786/Part/I-56786-08000002805b2870.pdf>.
- Bagnetto L.A., *New Red Sea Alliance Launched by Saudi Arabia, But Excludes Key Players*, RFI, 10 I 2020, [online] <https://www.rfi.fr/en/africa/20200108-new-red-sea-alliance-formed-saudi-arabia-notable-exclusions>.
- Bahi R., *Iran-Saudi Rivalry in Africa: Implications for Regional Stability*, „Middle East Policy” 2018, vol. XXV (4), <https://doi.org/10.1111/mepo.12374>.
- Bianco C., Stansfield G., *The Intra-GCC Crises: Mapping GCC fragmentation after 2011*, „International Affairs” 2018, vol. 94 (3), <https://doi.org/10.1093/ia/iiy025>.

- Bilateral Remittance Matrix 2021, The World Bank, 2022, [online] <https://www.knomad.org/data/remittances>.
- Buzan B., Wæver O., *Regions and Powers: The Structure of International Security*, Cambridge 2003, <https://doi.org/10.1017/CBO9780511491252>.
- Buzan B., Wæver O., de Wilde J., *Security: A New Framework for Analysis*, Boulder 1998, <https://doi.org/10.1515/9781685853808>.
- Chulov M., *Saudi Arabia Cuts Diplomatic Ties with Iran after Execution of Cleric*, „The Guardian” 2016, 4 I, [online] <https://www.theguardian.com/world/2016/jan/03/saudi-arabia-cuts-diplomatic-ties-with-iran-after-nimr-execution>.
- Dahir A., *Strategic Geography in Jeopardy: Qatar–Gulf Crisis and the Horn of Africa*, [w:] *The Gulf States and the Horn of Africa: Interests, Influences and Instability*, red. R. Mason, S. Mabon, Manchester 2022, s. 171-198.
- Dettoni J., *Somaliland’s Road to Recognition Passes through Ethiopia*, fDi Intelligence, 6 III 2023, [online] <https://www.fdiintelligence.com/content/feature/somalilands-road-to-recognition-passes-through-ethiopia-81996?saveConsentPreferences=success>.
- Dias A.M., *The Horn of Africa and the Arabian Peninsula: The Interplay between Domestic, Regional, and Global Dynamics in the Rapprochement between Ethiopia and Eritrea*, [w:] *Routledge Handbook of the Horn of Africa*, Routledge, red. J.-N. Bach, New York 2022, s. 139-150, <https://doi.org/10.4324/9780429426957-15>.
- Djibouti Cuts Ties with Iran after Attacks on Saudi Missions*, Reuters, 6 I 2016, [online] <https://www.reuters.com/article/uk-saudi-iran-djibouti-idUKKBN0UK1QS20160106>.
- Djibouti Downgrades Qatar Relations*, Gulf News, 8 VI 2017, [online] <https://gulfnews.com/world/mena/djibouti-downgrades-qatar-relations-1.2040181>.
- Donelli F., Dentice G., *Fluctuating Saudi and Emirati Alignment Behaviours in the Horn of Africa*, „The International Spectator” 2020, vol. 55 (1), <https://doi.org/10.1080/03932729.2019.1706389>.
- DP World Wins Another Ruling in Battle over Djibouti Port*, AP News, 20 IX 2022, [online] <https://apnews.com/article/middle-east-africa-china-hong-kong-e01b827fd55dd5fba9d13f5e5baabade>.
- Egypt May Withdraw from Stalled UAE-Based Nile Dam Talks with Ethiopia over ‘Lack Of Progress’*, The New Arab, 23 III 2023, [online] <https://www.newarab.com/news/egypt-may-withdraw-uae-based-nile-talks-ethiopia>.
- Feierstein G., Greathead C., *The Fight for Africa: The New Focus of the Saudi-Iranian Rivalry*, Middle East Institute, 2017.
- Gallopin J.-B., *The Great Game of the UAE and Saudi Arabia in Sudan*, POMEPS, [online] <https://pomeps.org/the-great-game-of-the-uae-and-saudi-arabia-in-sudan>.
- The Gulf States and the Horn of Africa: Interests, Influences and Instability*, red. R. Mason, S. Mabon, Manchester 2022.
- Hafezi P., Abdallah N., El Yaakoubi A., *Iran and Saudi Arabia Agree to Resume Ties in Talks Brokered by China*, Reuters, 10 III 2023, [online] <https://www.reuters.com/world/middle-east/iran-saudi-arabia-agree-resume-ties-re-open-embassies-iranian-state-media-2023-03-10/>.
- Heibach J., *Sub-Saharan Africa: A Theater for Middle East Power Struggles*, „Middle East Policy” 2020, vol. XXVII (2), <https://doi.org/10.1111/mepo.12495>.

- HH the Amir Sends Message to President of Djibouti, Ministry of Foreign Affairs, The State of Qatar, 13 IV 2013, [online] <https://www.mofa.gov.qa/en/all-mofa-news/details/1444/09/22/hh-the-amir-sends-message-to-president-of-djibouti>.
- Huliaras A., Kalantzakos S., *The Gulf States and the Horn of Africa: A New Hinterland?*, „Middle East Policy” 2017, vol. XXIV (4), <https://doi.org/10.1111/mepo.12308>.
- Instead of Lebanon, Saudi Arabia Gives Billions to Sudan*, Middle East Monitor, 24 II 2016, [online] <https://www.middleeastmonitor.com/20160224-instead-of-lebanon-saudi-arabia-gives-billions-to-sudan/>.
- Intra-Gulf Competition in Africa's Horn: Lessening the Impact*, International Crisis Group, Brussels 2019.
- Karim U., *Interregional Embedded Security Model: Turkish and Emirati Engagement in the Horn of Africa*, [w:] *The Gulf States and the Horn of Africa: Interests, Influences and Instability*, red. R. Mason, S. Mabon, Manchester 2022.
- Khamenei Hails Islamic' Uprisings*, Al Jazeera, 4 II 2011, [online] <https://www.aljazeera.com/news/2011/2/4/khamenei-hails-islamic-uprisings>.
- Khan T., *Ethiopia-Eritrea Reconciliation Offers Glimpse into Growing UAE Regional Influence*, Arab Gulf States Institute in Washington, 13 VII 2018, [online] <https://agsiw.org/ethiopia-eritrea-reconciliation-offers-glimpse-into-growing-uae-regional-influence>.
- Kubbig B. i in., *Taking Overal Military Asymmetries into Account: Objections from Arab World and Iran*, [w:] *Arms Control and Missile Proliferation in the Middle East*, red. B. Kubbig, W.-E. Fikenscher, London 2012.
- Lob E., *Iran's Foreign Policy and Developmental Activities in Africa: Between Expansionist Ambitions and Hegemonic Constraints*, [w:] *The Gulf States and the Horn of Africa: Interests, Influences and Instability*, red. R. Mason, S. Mabon, Manchester 2022.
- Lons C., Petrini B., *The Crowded Red Sea*, „Survival” 2023, 65 (1), <https://doi.org/10.1080/00396338.2023.2172851>.
- Mabon S., *Saudi Arabia and Iran; Power and Rivalry in the Middle East*, London 2016.
- Mahmoud K., *Somali President Accuses Iran of Implementing 'Subversive Agenda' Through Humanitarian Efforts*, Asharq Al-Awsat, 25 I 2023, [online] <https://english.aawsat.com/home/article/4117936/somali-president-accuses-iran-implementing-%E2%80%98subversive-agenda%E2%80%99-through>.
- Manek N., *Eritrea's Military Got Help From U.A.E., Foreign Firms, UN Says*, Bloomberg, 12 XI 2017, [online] <https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-11-12/eritreas-military-got-help-from-u-a-e-foreign-firms-un-says#xj4y7vzkg>.
- Mansour S.A., Ahmed Y.Y., *Saudi Arabia and UAE in the Horn of Africa: Containing Security Threats from Regional Rivals*, „Contemporary Arab Affairs” 2019, vol. 12 (3), <https://doi.org/10.1525/caa.2019.123006>.
- Mason R., *Pushing the Envelope of National Security and State Influence at the Margins: Saudi and Iranian Competition in the Horn of Africa*, [w:] *The Gulf States and the Horn of Africa: Interests, Influences and Instability*, red. R. Mason, S. Mabon, Manchester 2022, s 36-67, <https://doi.org/10.7765/9781526162175>.
- Melvin N., *The Foreign Military Presence in the Horn of Africa Region*, Sipri, 2019.

- Narbone L., Widdershoven L., *The Red Sea Link: Geo-Economic Projections, Shifting Alliances, and the Threats to Maritime Trade Flows*, European University Institute, 2021, <https://data.euroopa.eu/doi/10.2870/866338>.
- Pawluszko T., *Konceptualizacja teorii regionalnych kompleksów bezpieczeństwa*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2015, t. 9, nr 2, <https://doi.org/10.34862/rbm.2015.2.5>.
- Peterson J., *Saudi Arabia and the Illusion of Security*, Oxford 2002.
- PM Abiy Holds talks with Qatar Emir Sheikh Tamim in Doha*, Ethiopian Monitor, 5 III 2023, [online] <https://ethiopianmonitor.com/2023/03/05/pm-abiy-holds-talks-with-qatar-emir-sheikh-tamim-in-doha>.
- Qatar Withdraws Troops from Djibouti-Eritrea Border Mission*, Reuters, 14 VI 2017, [online] <https://www.reuters.com/article/us-gulf-qatar-djibouti-idUSKBN1950W5>.
- Rezaei F., *Iran's Foreign Policy After the Nuclear Agreement: Politics of Normalizers and Traditionalists*, London 2019, <https://doi.org/10.1007/978-3-319-76789-5>.
- Riedel B., *Yemen War Turns Two*, Al-Monitor, 2 III 2017, [online] <https://www.al-monitor.com/originals/2017/03/yemen-war-saudi-arabia-two-years-houthi-iran.html>.
- Routledge Handbook of the Horn of Africa*, Routledge, red. J.-N. Bach, New York 2022.
- Saudi Arabia: Ethiopian Migrants Forcibly Returned after Detention in Abhorrent Conditions*, Amnesty International, 16 XII 2022, [online] <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/12/saudi-arabia-ethiopian-migrants-forcibly-returned-after-detention-in-abhorrent-conditions>.
- Secretary-General Welcomes Peace, Stability Agreement Reached for Horn of Africa by Djibouti, Eritrea, Ethiopia, Somalia*, United Nations, 8 IX 2018, [online] <https://press.un.org/en/2018/sgsm19201.doc.htm>.
- Sheikh Shakhbout bin Nahyan Receives Somalia's President at Abu Dhabi Airport*, The National, 19 VI 2022, [online] <https://www.thenationalnews.com/uae/government/2022/06/19/sheikh-shakhbout-bin-nahyan-receives-somalias-president-at-abu-dhabi-airport/>.
- Somalia Calls for UN Action Against UAE Base in Berbera*, Al Jazeera, 27 III 2018, [online] <https://www.aljazeera.com/news/2018/3/27/somalia-calls-for-un-action-against-uae-base-in-berbera>.
- Somalia Received Saudi Aid the Day It Cut Ties with Iran: Document*, Reuters, 17 I 2016, [online] <https://www.reuters.com/article/us-somalia-saudi-iran-idUSKCN0UV0BH>.
- Somaliland UAE Military Base To Be Turned into Civilian Airport*, Reuters, 15 IX 2019, [online] <https://www.reuters.com/article/us-somalia-emirates-idUSKBN1W00FI>.
- Soubrier E., *Global and Regional Crises, Empowered Gulf Rivals, and the Evolving Paradigm of Regional Security*, POMEPS, 2019.
- Styan D., *Djibouti: Bridging the Gulf of Aden? Balancing Ports, Patronage and Military Bases Between Yemen's War and the Horn*, [w:] *The Gulf States and the Horn of Africa: Interests, Influences and Instability*, red. R. Mason, S. Mabon, Manchester 2022.
- Sudan Closes Iranian Cultural Centres and Expels Diplomats – Source*, Reuters, 2 IX 2014, [online] <https://www.reuters.com/article/sudan-iran-culture-idINKBN0GX14L20140902>.
- Sudan Joins Arab Coalition Against Houthis in Yemen*, The San Diego Union-Tribune, 26 III 2015, [online] <https://www.sandiegouniontribune.com/en-espanol/sdhoy-sudan-joins-arab-coalition-against-houthis-in-2015mar26-story.html?expandComments=true>.

- Sudan, Qatar to Sign \$4 Billion Deal to Manage Red Sea Port – Ministry*, Reuters, 26 III 2018, [online] <https://www.reuters.com/article/us-sudan-qatar-idUSKBN1H22WH>.
- Todman W., *The Gulf Scramble for Africa: GCC States' Foreign Policy Laboratory*, Center for Strategic & International Studies, 2018.
- UAE Dismantles Eritrea Base as It Continues Pull Back from Yemen War*, The Arab Weekly, 18 II 2021, [online] <https://theArabweekly.com/uae-dismantles-eritrea-base-it-continues-pull-back-yemen-war>.
- UAE President Meets with President of Somalia at IDEX 2023*, The UAE Ministry of Foreign Affairs & International Cooperation, 23 II 2023, [online] <https://www.mofaic.gov.ae/en/mediahub/news/2023/2/233/23-02-2023-uae-somalia>.
- UAE President Receives PM of Ethiopia*, Khaleej Times, 17 I 2023, [online] <https://www.khaleejtimes.com/uae/uae-president-receives-pm-of-ethiopia>.
- UAE Withdraws Its Troops from Aden, Hands Control to Saudi Arabia*, Reuters, 30 X 2019, [online] <https://www.reuters.com/article/us-uae-emirates-military-yemen-idUSKBN1X923A>.
- The World Factbook, *Djibouti*, [online] <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/djibouti/#introduction>.
- Ylönen A., *Engaging Foreign Powers for Regimen Survival: the Relative Autonomy of Coastal Horn of Africa States in Their Relations with Gulf Countries*, [w:] *The Gulf States and the Horn of Africa: Interests, Influences and Instability*, red. R. Mason, S. Mabon, Manchester 2022.
- Young K.E., Khan T., *Extended States: The Politics and Purpose of United Arab Emirates Economic Statecraft in the Horn of Africa*, [w:] *The Gulf States and the Horn of Africa: Interests, Influences and Instability*, red. R. Mason, S. Mabon, Manchester 2022.

Ernest HRYHOROWICZ – doktorant w Katedrze Studiów Regionalnych i Globalnych na Wydziale Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych UW. Absolwent studiów bliskowschodnich, stypendysta Uniwersytetu Jordyńskiego w Ammanie oraz Uniwersytetu Kairskiego. Naukowo zajmuje się stosunkami międzynarodowymi na Bliskim Wschodzie. Przygotowuje pracę doktorską poświęconą politykom zagranicznym małych państw regionu Zatoki Perskiej.

Robin KURAL – doktorant w Katedrze Studiów Strategicznych i Bezpieczeństwa Międzynarodowego na Wydziale Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych UW. Podczas studiów magisterskich przebywał na wymianie studenckiej na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Polsce. W trakcie doktoratu prowadził ponadto badania na Uniwersytecie Ekonomicznym w Pradze, Uniwersytecie Wiedeńskim oraz Uniwersytecie w Barcelonie. Jego artykuły dotyczące Bliskiego Wschodu ukazywały się w takich wydawnictwach, jak Peter Lang i Logos Verlag. Uczestniczył również w wielu międzynarodowych konferencjach dotyczących Bliskiego Wschodu. Obszarem jego badań jest Bliski Wschód, Zatoka Perska oraz rywalizacja między Iranem a Arabią Saudyjską.